

Visitatser i Salling omkring 1870.

Af Biskop *Otto Laubs* Optegnelser.

Ved *F. Elle Jensen*.

Hardenack Otto Conrad Laub (1805—82) var Søn af Sognepræst Hieronimus Laub i Frørup paa Fyn. Efter at have taget theologisk Embedseksamen blev han 1834 Sognepræst i Ryslinge og 1845 i Brahetrolleborg-Krarp, hvilket Embede han 1854 ombyttede med den ulige mere fremragende Stilling som Biskop i Viborg. Paa dette Sted virkede han til 1878, da Sygdom tvang ham til at trække sig tilbage; han flyttede saa til København. Skønt hans litterære Produktion ikke var egentlig videnskabelig, men mest af opbyggelig og pastoraltheologisk Art, hædrede Universitetet ham dog ved sit 400-Aars Jubilæum 1879 med den theologiske Doktorgrad, sikkert nærmest et Udtryk for den Højagtelse, man overalt nærrede for hans Personlighed.

Som Biskop nød Laub stor Anseelse. At han fra sin Ungdom følte sig stærkt knyttet til Mynster og navnlig til Martensen, der paa sin Side ogsaa satte stor Pris paa ham, og saaledes var afgjort konservativt indstillet, hindrede ham ikke i at træde i venskabelig Forbindelse med Mænd af andre Retninger (f. Eks. P. C. Kierkegaard og Vilh. Birkedal), ligesom han som Tilsynsmand stod venligt og forstaaende baade overfor

den grundtvigske Bevægelse og Indre Mission, som netop i hans Tid begyndte at gøre sig gældende i Stiftet. I det hele taget var han en mild og irenisk Natur, som ved sit venlige og fredsæle Væsen ikke kun vandt sig mange Venner blandt Præsterne, men ogsaa med sine alvorlige og hjertelige Ord formaaede at gøre stærkt Indtryk paa de Menigheder, han paa sine Visitationer kom i Berøring med. Om hans Evne til at omgaaes jævne Folk vidner den Brevveksling, han omtrent til sin Død og til stor Ære for begge Parter vedligeholdte med sin gamle Røgter, Husmand Christen Sørensen i Faaborg ved Varde¹⁾.

Laub var en flittig Visitator, der saa vidt muligt hvert 4. Aar gæstede de samme Steder. I Begyndelsen var det kun almindelige Oversigter over de kirkelige Tilstande i Stiftet, han fra disse Rejser indsendte til Kirkeministeriet i København, men fra 1861 blev det til Skildringer af de enkelte Pastorater, han besøgte, hvori han foruden at melde om Ungdommens Standpunkt og Kirkesangens Beskaffenhed navnlig søgte at karakterisere Præsternes Personligheder og i det hele taget give et Indtryk af deres Evner og Virksomhed. Det er af disse, der nedenfor meddeles et Udtog, omhandlende Forholdene i Salling c. 1870 og hentet fra de (nu i Landsarkivet i Viborg henliggende) Koncepter, der danner Grundlaget for Indberetningerne til Ministeriet.

Ogsaa i dem mærker man Biskoppens milde og humane Sindelag, thi skønt han meget vel forstod at vurdere de Mennesker, han mødte, og heller ikke var ræd for ved Lejlighed at skride ind, er hans Domme over Præsterne i Reglen altid overbærende og undskyldende,

¹⁾ Biskop Otto Laubs Levnet. En Livsskildring i Breve ved F. L. Mynster og G. Schepelern, 1887—87, II. S. 278 ff.

og det er meget sjældent, at han udtaler sig ligefrem nedsættende om nogen. Mænd som Konradsen i Naustrup og Kirkeby i Lem, der stod som Hovedførerne for den frembrydende grundtvigske Bevægelse i Salling, be-
 tragter han med megen Sympati, selv om han afgjort tager Afstand fra deres Anskuelse, ligesom han ser med Velvilje paa en Præst som Sinding i Haasum, hvis Evner ikke var store, og som sluttede sig til Indre Mission. Man har vistnok Lov til at sige, at disse Optegnelser ikke alene giver interessante Karakteristikker af en Landsdels Gejstlighed, og at de har betydelig Værdi saavel i personalhistorisk som i kirke- og lokalhistorisk Henseende, men ogsaa, at de lige saa fuldt tegner et smukt Billede af deres Forfatter, den paa een Gang nidkære og velmenende Tilsynsmand.

Af Hensyn til Oversigten er Skildringerne af de enkelte Pastorater, der jo ellers findes spredt i Optegnelserne under de forskellige Aargange, her anbragt samlet. De i Noterne om Kirkesangerne givne Oplysninger er taget fra de — i Reglen meget skematiske — Beretninger om Skolernes Tilstand, som er ført paa særlige Ark, men iøvrigt kun indeholder lidet af Interesse. At nogle af Lærerne ses udgaaet fra Snedsted-Ranum Seminarium i Grundtvigianeren Ludv. Chr. Müllers Forstandertid (1842—50), bør dog maaske bemærkes, da dette muligt har haft Betydning for deres senere Indstilling til den i Salling fremtrængende Grundtvigianisme.

Hindborg Herred.

Skive og Resen Pastorat. 1862 (3. og 6. Mai): Sognepræst Kierumgaard²⁾ prædikede over Dagens (2. Sønd.

²⁾ *Carl Kierumgaard, f. 1808 (1852—80).*

e. P.) Text, sundt, velordnet, omhyggeligt og smukt udarbejdet. Hans hjertelige Foredrag gjorde et godt Indtryk, men ikke stærkt indtrængende; jeg troer, han taledede noget langsommere og derfor mindre livligt end tidligere. Han er saavel i som udenfor Kirken en Mand, hvem man ikke kan andet end holde af, dertil i flere Henseender begavet. Han messer godt, aldeles correct. Talrig Menighed og Ungdom, som gav livlige, forstandige Svar. Om Kirkesang og Orgelspil kan jeg ikke have nogen Mening, da Kirkesangeren paa Grund af Vacance maatte spille Orgel; efter hvad jeg hørte i Skolen, maa jeg antage, at Skolelærer Givskov³⁾ er en duelig Kirkesanger. Rosk. Conv. Psb. bruges.

1867 (24—27. Mai): Sognepræst Kierumgaard forkynder Evangeliet reent og klart, i en takkelig Form, dog maaskee meest tiltalende for den dannede Deel af Menigheden; hans hele retsindige og samvittighedsfulde Forhold i og udenfor Embedet gjør ham agtet og afholdt af Alle. — Catechet Ingerslev⁴⁾ prædiker gjerne og høres gjerne, maaske netop af den mindre dannede Befolkning. Han catechiserede ved Visitatsen i Kirken og gjorde det med Liv; dog fandt jeg baade her og i Skolen, at han har vanskeligere ved at komme ind i den barnlige Tankegang, end man venter efter det Indtryk, som hans hele Personlighed gjør. — En talrig, fornøielig og veloplyst Ungdom. — Kirkens nye Orgel tog sig godt ud og spillede godt; saaledes mærkedes det ikke paa Menighedssangen, at den tilvante Kirkesanger i længere Tid har maattet lade en Anden fungere for sig i Kirken og maaske aldrig mere gjenfinder sin Stemme.

³⁾ Lærer Givskov, 35 Aar, dim. 1847 fra Lyngby Sem.

⁴⁾ P. Andr. Ingerslev, f. 1833 (Kateket 1863—69). Blev Sognepræst i Alslev-Bjernede. Sluttede sig til den grundtvigske Retning.

1871 (26.—29. April): Sognepræst Kierumgaard prædikede over 1. Joh. 5, 3—5. Med Hensyn til denne Præst kan jeg ganske henholde mig til, hvad jeg har yttret i min Beretning for 1867. — Catechet Eller⁵⁾ catechiserede i Kirken med den confirmerede Ungdom og udførte det fornøieligt. Min Samtale med denne Ungdom gik fornøieligt. — Sang og Orgelspil godt. — I Ministerialbøgerne bemærkedes, at ikke faa Børn, som ere fødte i 1867 og 1868 og hjemmedøbte, endnu ikke er fremstillede til Daabens Publication.

1875 (17.—20. Sept.): Sognepræst Kierumgaard prædikede paa 17. Søndag efter Trin. over Dagens Evangelium. Han anvender endnu samme Flid som tidligere paa Udarbeidelsen af sine Prædikener, hvilke han holder smukt og hjerteligt. Forøvrigt har jeg Intet at tilføie om denne brave og udentvivel almindelig afholdte Præst. — Catechet (nu Sognepræst i Nibe) Eller catechiserede godt, dog lidt vel meget prædikende, maaskee fordi de Unge svarede ham — saavel som mig — temmelig tilbageholdende. Lærer Givskov spiller Orgelet forsvarligt.

Hem, Hindborg og Dølby Pastorat. 1862 (7.—8. Mai): Sognepræst Krohn⁶⁾ er en solid Præst af den gamle, ikke rationalistiske Skole; hans bibelske, kiernefulde Prædiken over Math. 17, 13, 14 i et jevnt, klart, gediegent Sprog blev holdt med megen Kraft. Hverken i Kirken eller i hans øvrige Færd mærkes det, at han er en Mand paa over 60 Aar. Hans Forhold til Menigheden er udentvivel det gammeldags, patriarkalske. Messe kan han ikke, hvorfor det heller ikke maa ventes, at han kan fremme Kirkesangen. Men Ungdommen er vel oplyst.

⁵⁾ *Edv. Math. Rich. Eller*, f. 1839 (Kateket 1869—75). Blev Sognepræst i Nibe-Vokslev.

⁶⁾ *Ludolf Joh. Krohn*, f. 1801 (1830—72).

1867 (15.—16. Mai): Sognepræst Krohn staaer som en Pille fra en ældre Tid (han kom hertil 1830), fast, grundmuret, med en bred Ryg, hvorpaa han kan bære Menighedernes Anliggender, og med Bevidsthed om, at man gjerne lader ham bære dem. Hans Prædiken, som ligner ham, gammeldags, grundmuret, udarbejdet med kjendelig Glæde over det sindrige, fyndige og paalidelige Bibelord og oplæst med Kraft og Varme, har altid tiltalt mig meget. Selv kan han ikke synge og tiltroer ikke sine Kirkesangere at kunne indføre de nyere Melodier, hvorfor ev. chrstl. Psb. endnu bruges. — Meget stor Forsamling, livlig, veloplyst Ungdom.

1871 (1.—3. Mai): Sognepræst Krohn prædikede over Math. 4, 17. Hvad jeg har at sige om denne Præst, er indeholdt i min Beretning om Aaret 1867. — Livlig, vel oplyst Ungdom. God Kirkesanger; Conventspsalmebogen er nu indført.

1875 (21.—22. Sept.): Sognepræst Sinding⁷⁾ prædikede over Joh. 21, 15—17 — forudskrevet — i overveieende passende Udtryk, oplæst med al fornøden Frihed — mod Slutningen mere løst fra det Skrevne med en noget forceret Varme. Om denne Præst, hvem jeg for første Gang mødte paa dette Sted, kan jeg henviser til, hvad jeg tidligere har meddelt, nemlig i min Beretning for 1871 under Haasum, hvor han dengang var ansat. — Han messer godt — catechiserede i god Sammenhæng. — Vel oplyst, forstandig Ungdom. — God Kirkesanger⁸⁾.

Brøndum og Hvidberg Pastorat. 1862 (9. og 10. Mai): Sognepræst Boeck⁹⁾ prædikede over Joh. 21, 15—17 —

⁷⁾ Aug. Agr. Reimert Sinding, f. 1814 (1872—78). Ansattes 1842 som Lærer i Hanehoved ved Melby og var 1857—72 Præst i Haasum-Ramsing. Sluttede sig til Indre Mission.

⁸⁾ Søren Laursen, 27 Aar, dim. 1867 fra Ranum Sem.

⁹⁾ Joh. Emil David Hornsyld Boeck, f. 1816 (1861—1906). Var ved sin Død Landets ældste Præst i Embede.

ikke ilde, men dog svævende og uklart; Stemmen er ikke heldig, Udtalen ikke ganske tydelig. — Fornøielig, vel oplyst Ungdom. — En meget brav Kirkesanger (det Samme gjælder tildeels om Skolelæreren i Hvidberg)¹⁰⁾. Pastor Boeck er selv meget musicalsk. — Conv. Psb.

1867 (17.—18. Mai): Sognepræst Boeck taler christeligt og ikke uden Varme. Det Ejendommelige ved hans Forkyndelse kan maaskee for en Deel betegnes med og sættes i nogen Forbindelse med hans Sands for og Færdighed i Musikken, hvorved han i en anden Henseende, i Forening med en brav Kirkesanger, bidrager til Gudstjenestens Oplivelse. Ligesom flere Præster paa denne Egn søger han at komme i Forbindelse med den Opvækkelse i Sydsalling, som noget tilbage i Tiden synes at have havt sit egentlige Sæde i Nabo-sognet Haasum, og som formodentlig er begyndt, eller i alt Fald fornemmelig faaer sin Næring fra det tilgrænsende sydligere Stift, deels ved missionerende Lægfolk, deels ved Møder, som flere Præster i Forening afholde¹¹⁾. — Livlig Ungdom.

1871 (29. April—1. Mai): Sognepræst Boeck prædikede over Dagens (3die Sønd. efter Paaske) Evange-

¹⁰⁾ J. M. Himmelstrup, Bröndum, 24 Aar, dim. fra Ranum Sem. 1858, og Hansen, Hvidbjerg, 37 Aar, dim. fra Snedsted Sem. 1848.

¹¹⁾ Fra 1830erne meldes om nogle vakte Familier i Sydsalling, som bl. a. gæstedes af den kendte Lægprædikant P. Larsen Skræppenborg († 1873) og daværende Lærer ved Snedsted Seminarium P. K. Algreen († 1879 som Præst i Aaker), der iøvrigt begge senere sluttede sig til Grundtvig. Fra samme Tid omtales en nærmest herrnhutisk indstillet Præst R. Rasmussen (1825—49) i Haasum. Bevægelsen fik Næring efter Indre Missions Stiftelse 1861 ved Besøg af Kolportører som Anders Stubbjær fra Bording, Iver Pedersen fra Viftrup og Kristoffer Hansen i Snebjerg, som i nogle Aar samlede mange Mennesker ved de Møder, de afholdt (100 Aar bl. Saltings Lærere, Jubilæumsskrift 1941. S. 78 f, S. 81).

lium. Om denne retsindige Præst har jeg denne Gang intet særligt at meddele. — God Ungdom; god Kirkesanger¹²⁾.

1875 (23.—24. Sept.): Sognepræst Boeck prædikede over 1. Pet. 5, 6—11: en Homilie — uden fremskridende Tankeudvikling, derfor ikke fri for Gjentagelser. Jo længere jeg fortsætter mit Bekjendtskab med denne Præst, desto mere maa jeg paaskjønne den Ret-sindighed og Hjertelighed, hvormed han varetager alt, og som gjør, at han ogsaa i en fremrykket Alder holder sig aaben for, hvad der bevæger sig i Tiden, om end uden med megen Energie at kunne gribe ind i den. Saaledes maatte jeg bemærke, at han, som beskjæftiger sig meget med Musik og har en uddannet musicalsk Sands, ikke har kunnet eller maaske ikke har troet at burde forhindre, at den, forøvrigt gode Kirkesang, stærkt bevæger sig i uheldige, trivielle Melodier. — Fornøielig Ungdom.

Oddense og Otting Pastorat. 1862 (19. og 20. Maj): Sognepræsten, Dr. phil. Schousboe¹³⁾, prædikede over Eph. 4, 1—6 christeligt og hjerteligt, men uden megen Kraft; hans Organ er ikke heldigt, hvilket ogsaa skader hans, for Resten gode, Messe; — fører Embedsbøgerne meget ordentligt og smukt. — Den nylig ansatte Skolelærer¹⁴⁾ synes at ville blive en brav Kirkesanger; ogsaa Sognepræsten har Sands for Musik.

1867 (23.—24. Maj): Sognepræst Brummer¹⁵⁾ som

¹²⁾ P. Poulsen, 50 Aar, dim. fra Ranum Sem. 1864.

¹³⁾ Peter Sølling Schouboe, f. 1907 (1842—66).

¹⁴⁾ J. Marcussen Ebbesen, 48 Aar, dim. fra Ranum Sem. 1841.

¹⁵⁾ Hemming Fr. Brummer, f. 1815 (1866—76). Hans Afsked 1876 kan ikke have skyldtes noget virkeligt graverende, da han siden fungerede som Hjælpepræst hos ikke mindre end 18 svagelige Præster. Nærmere kan dog ikke oplyses, da Koncepten til de af Biskoppen omtalte Skrivelser f. T. ikke kan findes i Bispearkivet; men af Journalen fremgaar, at Beboerne har ansøgt om at maatte beholde Brummer.

for nylig er ankommen hertil, synes af Naturen at være vel bevandret i og vel udrustet til alt det Forskjellige, som vedkommer Præsteembedet. Som Prædikant er han saaledes istand til at tale let og klart i et Sprog, som Almuen fatter; Videre troer jeg for denne Gang ikke at kunne sige. — Kirkesangen blev, den Dag da jeg var der, ikke ledet tilfredsstillende.

1871 (24.—24. Sept.): Sognepræst Brummer prædikede over Dagens (16. Sønd. efter Trin.) Evangelium. Da jeg var her for 4 Aar siden, var denne Præst nylig tiltraadt. I min Beretning fremhævede jeg de gode Egenskaber, jeg troede at have bemærket hos ham, men afholdt mig fra at yttre Videre om ham. Grunden hertil var den, at jeg endnu ikke havde modtaget noget paalideligt Indtryk af hans Personlighed. Det vil være i Minist.s Erindring, at jeg senere 2 Gange, i Novbr. 1870 og i Novbr. f. A. har været sat i den sørgelige Nødvendighed at maatte indstille til Minist. Klager over denne Præst af en saadan Beskaffenhed, at der kunde blive Spørgsmaal om, hvorvidt han kunde forblive i sin nuværende Stilling. Disse Klager vente endnu paa deres Afgjørelse. Om den Prædiken, som jeg denne Gang hørte, og hans Forhold i det Hele i Kirken har jeg udtalt mig i min Skrivelse af 22de Nov. f. A.¹⁰⁾. — Af den mødte Ungdom svarede en Deel fornøieligt. — Kirkesangen ledes ikke med tilbørlig Sikkerhed, og det er ønskeligt, at en Forandring i denne Henseende maatte ske.

1875: Ingen Visitats, da »Sognepræsten i længere Tid har ventet sin Entledigelse.«

¹⁰⁾ Koncepten til Biskoppens Indberetning for 1871 er skrevet i Jan. 1872.

Rødding Herred.

Haasum og Ramsing Pastorat. 1862. (11.—12. Mai): Sognepræst Sinding staaer i Lærdom og Dannelse temmelig tilbage, men arbejder fremad med umiskjendelig Flid, understøttet af et ret heldigt Ydre, og har udentvivel allerede fundet god Indgang hos Menigheden, hvis Anliggender han synes med Forstand og Duelighed at varetage. Han prædikede over Dagens (3. Sønd. e. P.) Evangelium; messer meget godt. — Den gamle Kirkesanger er ikke heldig, men Sangen lededes godt af Skolelærer Smith i Ramsing¹⁷⁾. Ungdommen svarede ikke meget livligt.

1867 (19.—20. Mai): Sognepræst Sinding, en Skolelærers Søn, selv i lang Tid Skolelærer, som kom hertil for 10 Aar siden med betydelige Mangler i sin præstelige Dannelse, har efterhaanden med megen Kraft og udentvivel under Paavirkning af den ovenfor omtalte Opvækkelse, arbejdet sig op til at være, hvad jeg tør kalde (naar dette Udtryk forstaaes med behørig Modification) en brav Lægprædikant. Alt, hvad der vedkommer Embedet, antager han sig med Nidkjærhed og Varme. — Livlig, godt ledet Menighedssang. Talrig, veloplyst, livlig Ungdom.

1871 (15.—16. Sept.): Sognepræst Sinding prædikede over Joh. 3, 14—18. Jeg tillader mig at henvise til min Beretning for 1867, hvori jeg nogenlunde har betegnet hans Ejendommelighed som Præst, ligesom jeg ved anden Leilighed oftere har fremhævet hans Stræben efter at tilfredsstille den Trang, som han mødte i disse Menigheder og noget længere omkring. Jeg troer, at hvad han har kunnet udrette paa dette

¹⁷⁾ »Den gamle Kirkesanger«, *Dyhrberg*, 64 Aar, ikke Seminarist, ansat 1827. *Smith*, Ramsing, 29 Aar, dim. fra Jelling Sem. 1853.

Sted, nu kan betragtes som afsluttet, men ligefuldt fortjener at paaskjønnes og at komme i Betragtning, naar han attraaer Forflyttelse, hvortil han ogsaa af andre Grunde trænger. — Talrig, vel oplyst Ungdom. — God Kirkesang, dog med mindre Deltagelse af Menigheden, end jeg havde ventet.

1875 (25.—26. Sept.): Med Sognepræst Bülow¹⁸⁾ gjorde jeg for første Gang et nærmere Bekjendtskab. Han prædikede paa 18. Sønd. eft. Tr.: »hvad tykkes eder om Christo?« En fortrinlig Prædiken (ikke trættende, skjønt den varede en Time), klar, rolig og be-sindig, — fast Sammenhæng, et smukt, gjennemarbejdet Sprog — lige saa meget oplysende og opbyggende som opvækkende. Messer godt, catechiserer klart, be-stemt, opbyggeligt. — Ungdommen svarede fornøieligt. — God Menighedssang. — Denne Mands Ansættelse her, hvor han forefandt en ældre Opvækkelse, synes at ville faae Betydning i et større Omfang. Jeg udtalte det Ønske for ham, at han maatte komme i personlig Forbindelse med en anden Præst, som nu strax skal nævnes¹⁹⁾, ligesom han allerede er det med en tredie, hvem jeg ikke ved denne Leilighed kunde lære nær-mere at kjende, men som efter den Maade, hvorpaa han allerede har gjort sig bemærkelig, hurtigt vil kunne blive et Mellemlid imellem divergerende An-skuelser.

Lem og Veiby Pastorat. 1862 (13. og 14. Mai): Sogne-præst Selchau²⁰⁾ prædikede over Joh. 6, 66—69. Hvad Indholdet angaar, var denne Prædiken aldeles christelig (saavel som den paafølgende Catechisation), men Anordningen var ikke heldig, Sammenhængen noget

¹⁸⁾ Fr. Vilh. Bülow, f. 1840 (1873—78).

¹⁹⁾ Sigter til Pastor Kirkeby i Lem.

²⁰⁾ Hans Selchau, f. 1806 (1850—70).

uklar, og Udtrykket ikke let og naturligt, hvorved den forfeilede sin Virkning paa mig. Messer godt. — Ungdommen svarede godt. — Den værdige, gamle Skolelærer²¹⁾ er ingen god Kirkesanger; alligevel var Menighedens Sang ret godt samlet.

1867 (2.—4. Novbr.): Naar denne Præst²²⁾ maaskee lidt mere end i Almindelighed ønskeligt nøies med at dele Plads med Almuen, da er det vel muligt, at det Modsatte gjælder om Sognepræst Selchau, der synes mig at lægge vel stærk Vægt paa det, som Præsten bør have forud for Lægmanden, paa Embedets Ret, paa Præstens Stilling som Ordfører, ligesom han vist i alle Menighedernes udvortes Anliggender er en dygtig Leder. Han er ikke blind for den religieuse Bevægelse paa Egnen, som endog er trængt ind i hans eget Huus, ja tildeels i hans Prædiken, men ønsker dog udentvivl at blive i en vis Afstand fra den. — En talrig Ungdom, hvoraf Nogle svarede med Eftertanke og Hjerte, en større Deel med god Kundskab. — Kraftig Menighedssang, uagtet den værdige gamle Kirkesanger ikke mere formaaer ret at lede den.

1871 (17.—18. Septbr.): Sognepræst Kirkeby²³⁾, som nylig var kommet hertil, og hvem jeg hørte første Gang, prædikede paa 15. Sønd. efter Trin. over Dagens Evangelium. En særdeles vel gjennemtænkt og udført Prædiken. Kirkebys Veltalenhed, som gjør, at mange

²¹⁾ L. Wistoft, Nørlem, 64 Aar, dim. fra Ranum Sem. 1849. 1862 Dannebrogsmænd.

²²⁾ Sigter til Pastor Sinding i Haasum.

²³⁾ Anton Andr. Sofus Kirkeby, f. 1834 (1870—77). Var 1859—62 Kapellan i Bjørnsholm (Ranum). Nidkær grundtvigsk Vækkelsesprædikant, som havde stor Indflydelse paa Udviklingen af det aandelige Liv i Sydsalling, og hvem det i høj Grad skyldtes, at den grundtvigske Bevægelse vandt Indgang paa Egnen, og at Indre Missions Fremgang delvis standstedes.

strømme til ham ogsaa fra Nabosognene, bestaaer egentlig kun i det gediegne Indhold og den jevne, klare, aldeles besindige Maade, hvorpaa han taler, i Forbindelse med en ukunstlet-sindrig Textbenyttelse. Hans Catechisation var noget tør. — God Menighedssang.

Det vil være i Ministeriets Erindring, at der har været nogen Betænkelighed ved at anbefale denne Præst, som er en udpræget Grundtvigianer, til Ansættelse i en Egn, hvor en Opvækkelse i modsat Retning fandt Sted. Det synes imidlertid, at han ikke blot har været i Stand til at drage mange Indifferente til sig, men ogsaa at vinde Indgang hos de Fremragende af den ældre Opvækkelse. Vist er det, at hans Indflydelse allerede efter saa kort Tids Forløb mærkes langt omkring. At nogen Misforstaaelse mellem ham og nogle Nabopræster derved er opstaaet, maa vel betragtes deels som uundgaaeligt, deels, haaber jeg, som forbigaaende. Uagtet jeg ikke i Alt kan være enig med denne Præst, maa jeg erkjende hans ualmindelige Dygtighed og haabe Godt af den.

1875 (15.—17. Apr.): Sognepræst Kirkeby prædikede over Luc. 18, 38—42, sundt og klart, — Hovedtanken grundtvigiansk, men besindigt, ethisk udført. Om denne Mand og hans Betydning for Egnen kan jeg henviser til min Beretning for 1871, hvori jeg ikke har noget Væsentligt at forandre; ligeledes til Forhandlingerne ved sidste udvidede Landemode. Hvad jeg især maatte ønske, er at han maatte vise sig noget meere tilbøielig til at inklade sig med dygtige Naboer af en anden Retning til gjensidig Paavirkning. Naar jeg har haft Anledning til at antage om flere Skolelærere paa denne Egn, at de have opfattet det som deres Opgave at vække, ikke tillige at oplære Skolens Ungdom, da har Pastor K. udtalt sig saaledes for mig, at denne Een-

sidighed ikke kan henføres til hans Indflydelse paa dem uden i alt Fald som en Misforstaaelse af, hvad han har villet lægge Lærerne paa Hjerte. Den Ungdom, som mødte i hans egen Kirke i stort Tal, var baade vel oplært og opvakt. — Fuld, smuk Menighedssang.

Lime Pastorat. 1862 (15.—16. Mai): Sognepræst Schaarup²⁴⁾ er en velvillig, godmodig Mand, hvem Ordet ligger let paa Tungen. Hans Prædiken over Dagens Lectie (Alm. Bededag, Es. 55) var ikke dybtgaaende, men²⁵⁾ ordentlig og ret livlig. — Messer godt. — Kirkesangen god paa gammeldags Viis. — Ungdommen havde meget ondt ved at komme frem med, hvad den dog syntes at have inde.

1867 (5.—6. Novbr.): Sognepræst Schaarup er en lille, livlig, legemlig og aandelig meget bevægelig Mand, som gjerne holder Samqvem med Præster og Lægfolk og med sin ligefremme, ærlige Tale og sit kjærlige Hjerte og sin Tilbøielighed til at see den lyse Side af Alt, kommer godt ud af det med Alle, men dog f. Ex. endnu ikke har formaaet i sin egen Menighed at faae den evang. chr. Psb. afløst af den, han helst vilde bruge. I nogen Modsætning til den Lethed og Frihed, hvormed han ellers bevæger sig, staaer hans omhyggeligt udarbeidede, oplæste Prædiken, som dog ved sit alvorlige og hjertelige Indhold maa kunne opbygge dem, der bekymre sig om Guds Ord. — Ungdommen var denne Gang som tidligere ikke meget villig til at svare. — Kirkesangen ledes meget godt²⁶⁾.

1871 (19.—20. Septbr.): Sognepræst Schaarup prædikede over 2. Tim. 4, 7—8. Jeg kan tildeels gjentage, hvad jeg har yttret om denne Præst i min Beretning

²⁴⁾ *And. Gomme Schaarup*, f. 1809 (1859—78).

²⁵⁾ Ordene »hjerteligt og tiltalende« er overstreget i Koncepten.

²⁶⁾ *Christensen*, 41 Aar, dim. 1842 fra Snedsted Sem.

for 1867, nemlig at Alderen endnu ikke har berøvet ham hans lette Bevægelighed, men maa dog tilføie, at²⁷⁾ ligesom han vel aldrig har formaaet at udrette Meget ved sin forøvrigt oprigtigt meente Forkyndelse af Evangeliet, saaledes er hans Stilling i Menigheden ikke bleven uden Anfægtelser, efter at han har faaet en saa Meget formaaende Nabo i det forannævnte Pastorat^{27b)}. Det vilde derfor være meget ønskeligt, om han kunde opnaae den saa længe ansøgte Forflyttelse; thi til ganske at gaae til Hvile har han endnu for megen baade aandelig og legemlig Kraft.

1875 (17.—19. April): Sognepræst Schaarup prædikede over Dagens (3. Sønd. eft. Paaske) Evangelium. Om denne Præst kan jeg væsentlig henvise til mine tidligere Udtalelser. Naar hos denne Præst i hans Forkyndelse altid Følelsen har havt en Overvægt over Tanken, hvorved et bestemt og blivende Indtryk vanskelig kan opnaaes, da er dette Misforhold med Aarene tiltaget noget, dog ikke anderledes, end at han endnu kan høres med Opbyggelse. — Ungdommen svarede godt, dog paa nogle Faa nær meget tilbageholdent. — God Kirkesanger²⁸⁾. Paa nogen Uorden i Embedsarchivet maatte jeg gjøre opmærksom.

Rødding og Kreiberg Pastorat. 1862 (17.—19. Mai): Capellan Borch, som nu har afløst den gamle Sognepræst Brock²⁹⁾ i Kirken, har jeg rigtig havt Leilighed

²⁷⁾ Ordene »den Mangel paa fast Holdning«, er overstreget i Koncepten.

^{27b)} Kirkeby i Lem.

²⁸⁾ *And. Lundberg*, 26 Aar, dim. 1868 fra Jonstrup Sem.

²⁹⁾ *N. Chr. Brock*, f. 1788 (1847—65), fik 1862 som Kapellan *Jens Frausing Borch* (f. 1836), der var Laubs særlige Yndling, og hvis Stade Biskoppen betegner som en mild (herrnhutiskfarvet) Pietisme. (Kirkeh. Saml. 6, III, 115 f.). Borch var Kapellan i Rødding til 1870, da han blev Sognepræst for V. Hornum-Hyllebjerg—Flejsborg.

til at omtale i Anledning af hans Virksomhed for Salmesangen. Hans Prædiken om Dagens (4. Sønd. e. P.) Evangelium var et levende, alvorligt og inderligt Vidnesbyrd om hans Tro, en Opvækkelsesprædiken i en overmaade smuk, tiltrækkende Form. — Smuk Messe. — En stor Forsamling, øjensynlig greben; fornøjelig Ungdom; god Kirkesang.

1867 (6.—8. November): Sognepræst Brix³⁰) er fornylig befordret hertil fra et andet Kald i Stiftet, særlig fordi han og hans store Familie trængte til at frelses fra en økonomisk Ruin, som truede og for en Deel var foranlediget ved en langvarig Sygdom, som han havde gjennemgaaet. Deels ifølge hans Natur, deels som Eftervirkning af den nævnte Sygdom, er der baade i legemlig og aandelig Henseende noget Langsomt og Tungt i hans Bevægelser, som ogsaa gjør sig gældende i hans Prædiken, der forøvrigt er alvorligt anlagt paa Opbyggelse, klar og umiskjendelig baaren af indre Overbeviisning. Det vil heraf forstaaes, at han maa have noget svært ved at følge med den Opvækkelse, som i dette Pastorat særlig skyldes en for nogle Aar siden her ansat Capellan, og som nu vedligeholdes deels ved Forbindelse udenfor Pastoratet, deels ved en af dets Skolelærere³¹); men jeg troer, han stræber efter at komme i Forstaaelse med den. — Talrig Menighed. Talrig, meget fornøielig Ungdom.

1871 (21.—22. Sept.): Sognepræst Brix prædikede over Matth. 13, 45—46. I min Beretning for 1867 har jeg ved at omtale denne Præst nævnt en vis Langsomhed og Tunghed baade i legemlig og aandelig Hen-

³⁰) *Jens Bøggild Brix*, f. 1815 (1865—77), tidl. Præst for Tjele-N. Vinge.

³¹) Rimeligvis *Jens Rasmussen*, Krejbjerg, 23 Aar, dim. 1864 fra Jelling Sem.

seende (formodentlig en Følge af en langvarig Sygdom), som staaer i Modsætning til hans gode Villie, og som bl. a. har gjort ham mindre skikket eller tilbøielig til at sætte sig i et nærmere Forhold til den religieuse Bevægelse, som ogsaa her findes. Jeg fandt denne Gang hans legemlige Befindende langt bedre end tidligere, men om han vil formaae at gjøre sig til den kirkelige Bevægelses Leder, især efterat ogsaa en Indvirkning fra det tilgrænsende Pastorat er bleven kjendelig, derom kan jeg endnu ingen Mening have. — En talrig, veloplyst Ungdom. — God Menighedssang.

1875 (19.—21. April): Sognepræst Brix prædikede over Matth. 25. 1—18, alvorligt og hjerteligt. Forøvrigt maa jeg henvise til min Beretning for 1871, idet jeg maa antage, at ligesom Pastor Brix's Helbred ikke er gaaet tilbage, saaledes maa jeg antage, at der heller ikke er foregaaet nogen Forandring i hans Stilling til Menigheden, d. v. s. at han ikke føler Kald eller Evne til at indvirke paa det, som er i Bevægelse, paa anden Maade end ved den embedsmæssige Forkyndelse, hvorfor udentvivel en Deel af Beboerne søge andensteds hen. — Den talrige Ungdom svarede gjerne og viste sig veloplyst. — God Menighedssang. Den store Kirke var aldeles fuld.

Balling og Volling Pastorat. 1862 (21.—22. Mai): Sognepræst Henrichsen³²⁾ prædikede over Phil. 3, 7-14. Han mangler meget, som hører til for at kaldes veltalende, men den jevne, usmykkede Udtalelse af, hvad han dybt og klart har opfattet og levende tilegnet sig, gjør at jeg maa sætte ham høit som Prædikant og som Præst overhovedet. Kun for at vise, at denne Dom ikke beroer paa en fuldstændig Overensstemmelse i An-

³²⁾ Adam Vilh. Henrichsen, f. 1807 (1836—74).

skuelse, tilføier jeg, at Pastor Henrichsen er Grundtvigianer — vistnok af de meget besindige. — Messer ret godt. — Kirkesang (Kingos Psbog) god. — Ungdommen svarede godt.

1867 (21.—22. Mai): Sognepræst Henrichsen lever i en mangeaarig (han kom hertil 1836) nøie Venskabsforbindelse med den ovenomtalte Præst i Hem³³), til hvem han dog i flere Henseender er en fuldstændig Modsætning, hvad det udvortes angaar, lille, sygelig, efter sin Aandsretning stadig bevarende det Indtryk, han i sin Ungdom har faaet ved Samlivet med en af Grundtvigs ældste Disciple³⁴). Jeg kan dog godt forstaae den Sympathie, som finder Sted mellem disse to Mænd, og som foruden meget Andet i Familielivet o. dsl. maa finde en væsentlig Støtte i en overensstemmende Opfattelse af Præsteembedets Betydning for Menighedslivet i alle dets forskjellige Retninger; thi begge disse Mænd er saaledes hjemme i Alt, hvad der vedkommer Landalmuens Færd og Tarv. Ogsaa Henrichsens Prædiken gjør et lignende Indtryk paa mig som hans nærmeste Naboes, skjøndt den er i Grunden aldeles forskjellig fra denne, aldeles ubekymret for Udtrykket, alene beskæftiget med den, egentlig altid ene og samme, kun efter det foreliggende Bibelord forskjelligt formede Tanke. Ligeledes ligger i den Sikkerhed og Roe, hvormed der tales, uden noget Forsøg paa at fremkalde stærke Bevægelser, den Tillid, hvormed det, der siges i Guds Navn, overgives i hans Haand. — Ungdommen svarede godt. — Sangen (Kingo) gik godt baade fra Kirkesangerens³⁵) og Menighedens Side.

³³) Pastor Krohn, se S. 185.

³⁴) Da Henrichsens Fader var Gæstgiver ved Antvorskov ved Slagelse, hvorfra han selv dimitteredes 1826, ligger det nær at formode, at den omtalte Discipel af Grundtvig er den kendte P. A. Fenger, som 1827 blev Præst i Slotsbjergby i Nærheden.

³⁵) P. I. Flarup, 40 Aar, dim. fra Snedsted Sem. 1846.

1871 (25.—26. Septbr.): Sognepræst Henrichsen prædikede over 2. Cor. 5, 14—21. Om denne Præst, som stadig i Aarenes Løb er bleven mig kjærere, kan jeg ganske henvise til mine tidligere Yttringer, navnlig i Beretningen fra 1867.

1875: Ingen Visitats paa Grund af Vakance i Embedet.

Nørre Herred.

Jeberg og Lyby. 1865 (21.—22. Sept.): Sognepræst Glud³⁰⁾, som i mange Aar har arbeidet hos disse Menigheder og er meget afholdt, begynder nu at blive svag (om Vinteren kan han ikke komme i Kirken), og saaledes ligger den egentlig præstelige Deel af Embedet væsentlig i Sønnens Hænder. Capellan Glud er ingenlunde fortrinlig begavet, men han er gennemtrængt af en Kjærlighed til sit Kald og gaaer der med en Nidkjærhed og Glæde, som ikke kan Andet end bære gode Frugter. Derfor var hans Prædiken (over Matth. 13, 31—32) mig meget opbyggelig; men jeg troer dog, at han udretter endnu mere ved sit personlige Forhold til Menigheden. Han arbeider ikke i samme Retning som nogle andre Præster i denne Egn, men dog til samme Maal, at vække Liv i Menigheden, og staar derfor i et venligt Forhold til hine. — Sognepræst Glud catechiserede; Ungdommen svarede ret godt. — Sangen i disse Menigheder har al den Tid, jeg

³⁰⁾ *Hans Jac. Glud*, f. 1799 (1843—73). Sønnen *Kr. Glud*, f. 1835, blev sin Faders Kapellan 1862 og siden hans Eftermand (1873—1920). Han sluttede sig efter faa Aars Forløb afgjort til den grundtvigske Retning, navnlig under Paavirkning af Konradsen i Nautrup, som 1872 ægtede hans Søster Elise. Efter Kirkebys og Konradsens Bortrejse blev *Kr. Glud* det samlende Midtpunkt for Bevægelsen og øvede som saadan en overordentlig Indflydelse i Salling.

har været her, været ringe. Den er nu lidt i Opkomst, men for den kan Capellan Glud intet gjøre.

1869 (9—10. Octbr.): Sognepræst Glud har af den egentlige Præstegjæring, saavidt jeg veed, nu kun en Deel af Confirmandforberedelse[n] tilbage. Med hans Søn, Capellan Glud, er der siden mit sidste Besøg her foregaaet en mægtig Udvikling. Hans Prædiken var klart ordnet og omhyggelig gjennemtænkt, holdt i et flydende, ogsaa veloverveiet Sprog, med en Inderlighed og Varme, som forklarede den store Tilstrømning fra Menighederne og en stor Omegn, hvorved han stadig kan glæde sig. Han aander i sin Sag, som er baade den kirkelige og den fædrelandske (f. Ex. nu Skytteforeninger); thi naar jeg for 4 Aar siden bemærkede, at han ikke arbejdede sammen med bekjendte Præster af »kirkelig Retning« paa denne Egn, da er der i denne Henseende foregaaet en Forandring med ham. Han er nu en udpræget Grundtvigianer, men overveiede en kjærlig Christen, vis paa sin Anskuelses Rigtighed, næppe aaben for Andet, men med Hjertet aabent for Alle. — Fornøielig Ungdom. — Ogsaa med den tidligere ringe Kirkesang er der foregaaet en glædelig Forandring.

1873 (2.—3. Mai): Den gamle Sognepræst Glud var kort i Forveien bleven entlediget, og hans Søn og Capellan blev beskikket i hans Sted. Denne, med Hensyn til hvem jeg i det Hele kan henvise til min Beretning for Aaret 1869, prædikede over Matth. 13, 15—17, varmt, fatteligt og tiltalende. Mindre behagede mig hans Catechisation, som var mere Enetale end Samtale, en gennemført Udvikling af den grundtvigske Theorie (Christi Ord *alene* ved Sakramenterne — Næringen *alene* i Nadveren). — Talrig Ungdom, som svarede godt. — God og velledet Menighedssang.

Grinderslev, Grønning og Thise. 1865 (21.—25. Sept.): Sognepræst Stockholm³⁷⁾ har tilbragt sit Embede under vanskelige Forhold. Hans nærmeste Forgænger (ikke den afdøde Præst, men dennes Capellan³⁸⁾) var en afgjort Tilhænger af »den kirkelige Anskuelse«, som Pastor Stockh. havde³⁹⁾ bekæmpet; den første forstod baade ved Tale og Sang at bringe Bevægelse i Menigheden og følte sig i levende Forhold til den, medens Pastor Stockholm havde tilbragt sit hele foregaaende Liv i Studerekamret, hvilket han, ogsaa naar han staaer paa Prædikestolen, har havt svært ved at forlade. Hvorvidt denne retsindige og kundskabsrige Mand vil kunne bringe det som folkelig Prædikant, er jeg efter den Prædiken, jeg hørte (paa 15. Sønd. eft. Trin. over Evang.) ikke istand til at bedømme. Imidlertid synes alt at skulle udvikle sig fredeligt. Den Deel af Menigheden, som strax løste Sognebaandet, som forholdsviis kun er en meget lille Deel, vedbliver sin Forbindelse med den valgte Præst og faar nu ogsaa Altergang udført af ham i den ene af Pastoratets Kirker; om videre Sognebaandsløsning har jeg Intet hørt. Sammenstød mellem de modsatte Anskuelser have i den senere Tid kun fundet Sted ved større Møder, som er afholdte paa forskjellige Steder i denne Egn; ogsaa skal Past. Stockholm have gjort Rede for sin Overbeviisning med en Dygtighed, som

³⁷⁾ *Jens Ring Stockholm, f. 1825 (1864—99).*

³⁸⁾ Den forrige Præst, *Jens Møller (1821—63)*, havde 1858 faaet sin Søn *Fr. Møller*, senere i Herfølge, til Kapellan, og denne, der ligeledes under Pastor Konradsens Paavirkning blev vundet for Grundtvigianismen, fik mange Venner i Menigheden. (H.P.Barfod: *Gamle grundtvigske Hjem VI, S. 105 ff.*).

³⁹⁾ Ordet »videnskabelig« er overstreget i Koncepten. Stockholm, der i sin Tid havde erhvervet Universitetets Guldmedaille og studeret i Udlandet, udfoldede en Overgang en ikke ubetydelig Forfattervirksomhed. 1859—64 redigerede han »Evang. Ugeskrift«.

ogsaa mange Lægfolk have paaskjønnet. — Ungdommen svarede forstandigt og livligt. — Sangen (Conv. Psb.) har i disse Menigheder længe staaet paa et godt Standpunkt og er for Tiden i paalidelige Hænder⁴⁰). (Past. St. er ikke musicalsk).

1869 (6.—8. Octbr.): Sognepræst Stockholm. Det er Ministeriet bekjendt (sml. min Beretning for 1865) at denne Præst staaer i Modsætning til den religiøse Bevægelse, saaledes som den har formet sig paa denne Egn. Han vilde kunne danne en heldig Modvægt til dennes Eensidigheder, dersom han havde det mere i sin Magt at tiltale Menigheden med sin Prædiken, men medens han skriver klart og med Indtryk, er der i hans Tale noget løst og monotont, som han vanskeligt vil kunne overvinde. Tilstanden i Menighederne synes nu ikke at forstyrres ved den Spænding i Gemytterne, som i Begyndelsen traadte stærkt frem, skjøndt den første Sognebaandsløsning vedbliver. Pastor Stockholm har imidlertid med stor Flid sat sig ind i Alt, hvad der vedkommer de communale Forhold, er — saavidt jeg veed — Sogneraadets Formand, har bidraget Sit til Oprettelse af en kostbar Fattiggaard osv. Grinderslev gamle Klosterkirke er siden min forrige Visitats ved en Forandring af det Indre bleven meget forskjønnet.

1873 (4.—6. Mai): Sognepræst Stockholm prædikede over Dagens (3. Sønd. efter Paaske) Evangelium. Til hvad jeg har yttret om denne Præst i 1869, kan jeg tilføie, at jeg med Glæde bemærkede noget mere Frihed i Foredraget end tidligere. — Vel oplyst, livlig, men ikke talrig Ungdom. — Stor Menighedsforsamling. — Sangen lededes ret godt.

Junget og Thorum. 1865 (26.—27. Sept.): Sogne-

⁴⁰) *Nielsen*, 33 Aar, dim. 1855 fra Ranum Sem.

præst Matzen⁴¹) prædikede over Jac. 1, 17 med megen Varme og Hjertelighed. Han er væsentlig et Følelsesmenneske og har ved mine tidligere Besøg hos ham paa andre Pladser bevæget sig med megen Glæde i sin Gjerning; nu synes han at være noget trykket af de Modsætninger, som ere opstaaede paa denne Egn, endskjøndt han af de Menigheder, hos hvilke han har afløst Pastor Konradsen, efter Alt, hvad jeg har kunnet erfare, er modtagen med Tillid og Kjærlighed, og kun en enestaaende Sognebaandsløsning har fundet Sted. — Ungdommen svarede godt. — Sangen (Conv. Psb.) var livlig og ret smuk.

1869 (22.—23. Sept.): Sognepræst Matzen. Om denne brave Præst, hvem jeg har besøgt paa 3 forskjellige Steder i dette Stift, har jeg oftere havt Leilighed til at udtale mig, senest i min Beretning fra 1865. Han synes endnu at finde Forholdene paa denne Egn mere trykkende, end jeg troer, han for sit Vedkommende er Aarsag til. — Ungdommen svarede godt. — Kirkesangen (Conv. Psb.) god.

1873 (7.—8. Mai): Sognepræst Matzen prædikede over Rom. 3, 23—25. Om denne brave, men for let forsagte Præst har jeg denne Gang intet særligt at yttre. — Ungdommen svarede godt. — Sangen ledet tilfredsstillende.

Selde og Aasted. 1865 (28.—29. Sept.): Sognepræsten, Provst Møller⁴²), prædikede over Marc. 10, 17—27; den Maade, hvorpaa han benyttede Texten, og den hele Form af Talen, viste, til hvilken Retning han vil henregnes; hans Tale var klar og opbyggelig.

⁴¹) *Aug. Matzen*, f. 1810 (1863—75), tidl. (1849) Præst i Haasum og (1857) i Roslev.

⁴²) *Chr. Poulsen Møller*, f. 1820 (1860—1904), tidl. (1847) Lærer ved Snedsted Seminarium, hvis Forstander da var den kendte grundtvigske Præst og Skolemand Ludv. Chr. Müller (†1857).

Hans Provsteembedes mange Forretninger hindre ham ikke i at anse Præsteembedet for det første; og den religiøse Bevægelse, som han deels er dragen ind i, deels selv bidrager til at vække ogsaa i en videre Omkreds, benytter han upaatvivlelig troelig til Bedste for sine Menigheder. — Ungdommen viste god Betsked, men svarede ikke livligt. — Smuk Sang (Conv. Psb.).

1869 (26.—27. Sept.): Provst Møller. Ogsaa om denne Mands Virksomhed som Præst tør jeg henvisse til mit Tidligere (1865). Han talte for en talrig og meget opmærksom Forsamling (som jeg har Grund til at troe, at han altid gjør), varmt, jævnt, indtrængende, roligt. Den fuldtonende Sang vidnede om, at en Menighed var tilstede. — Med Ungdommens Overhøring gik det mindre fornøieligt. — Jeg bør endnu tilføie med Hensyn paa Provsteembedet, at Provst Møller har godt Greb paa de hertil hørende Forretninger, kan let og snart oversee Forholdene, og at det kun enkelte Gange er skeet, at den forskjellige Opfattelse af, hvad der vedrører Kirke og Skole, har foranlediget Differentser imellem ham og mig. — Selde Kirke kunde ikke benyttes ved Visitatsen, fordi der var foretaget en næsten fuldstændig Restauration af det Indre, hvorved denne Kirke vil komme i Klasse med vore bedst udstyrede Landsbykirker.

1873 (11.—12. Mai): Sognepræst, Provst Møller (see Beretn. for 1865 og 1869) prædikede over Dagens (4. Sønd. efter Paaske) Evangelium. Det var mindre Tankernes Udvikling end deres Samling i det Centrale, som frembragte det opbyggelige Indtryk. — En stor, opmærksom Forsamling i den smukke Selde Kirke. — Ungdommen svarede temmelig tilbageholdent, som om

den ikke var vant til saadan Samtale. — Til det Opbyggeligste hørte Menighedens Deeltagelse i Sang og Messesvar.

Harre Herred.

Fuur. 1865 (30. Sept.—1. Oct.): Sognepræst Brandt⁴³⁾ prædikede paa 16. Sønd. efter Trin. over Dagens Evangelium. Han er en mere end almindelig begavet Mand med mange Kundskaber i forskjellige Retninger. Ogsaa Interesser af forskjellig Art have til forskjellige Tider sat ham i Bevægelse. Dersom han kunde koncentrere sin Kraft paa sit Præsteembede, maatte han kunne udrette noget meer end Almindeligt. Til Egnens religieuse Bevægelse synes han at forholde sig temmelig passiv, og hans Menighed at staa udenfor den. Denne Menighed af Øboere har et ejendommeligt Præg af isoleret Selvstændighed, holder fast ved det Gamle, deriblandt den gamle stadige Kirkegang og den gamle Kingoske Psalmebog. — Ungdommen er veloplyst, den eiendommelige Psalmesang hjertelig.

1869 (24.—25. Sept.): Om Sognepræst Brandts Begavelse som Prædikant, hans fleersidige Dannelse og Evne til at fyldestgjøre som Præst har jeg oftere yttret mig (see Beretn. for 1865); om der i andre Henseender maatte være Grund til Anke, vil formodentlig fremgaa af den Forhandling, som føres ifølge Minist.s Skr. af 27. Oct. f. A.⁴⁴⁾. — Fornøielig Ungdom. — Det er til Skade for Kirkesangen, at Psalmerne i den hidtil fastholdte Kingoske Psalmebog synges choral-mæssig,

⁴³⁾ Mich. Rodevold Gjørup Brandt, f. 1819 (1853—70).

⁴⁴⁾ Hvad der sigtes til, kan ikke oplyses, da den nævnte Skrivelse (fra 1869; Koncepten til Visitatsindberetningen er skrevet efter Nytaar 1870), f. T. ikke kan fremskaffes.

derfor uden megen Deeltagelse fra Menighedens Side. — Kirkens Udseende har vundet med Prædikestolens Flytning.

1873 (9.—10. Mai): Sognepræst Hansen⁴⁵), for ikke længe siden befordret hertil fra Færøerne, prædikede paa Alm. Bededag over den sædvanlige Text, Ps. 67, 2—8. Han har udvortes Begavelse, god Stemme, Lethed ved at ordne sine Tanker og udtale dem smukt og klart, ogsaa hjerteligt, saavidt som Indholdet naaer; forøvrigt maa jeg udsætte at udtale mig til nærmere Bekjendtskab. — Messer godt. — Ungdommen svarede godt. — Skolelærer S. Pedersen⁴⁶) leder Sangen ordentlig indenfor sin Kreds af Melodier.

Durup og Tøndering, 1865 (2.—3. Oct.): Sognepræst Blicher⁴⁷) er en hæderlig Præst, som samvittighedsfuldt opfylder sine Pligter i og udenfor Kirken. Han prædikede over Rom. 9, 9—12. Kirkesangen (Conv. Psb.) god. — Ungdommen ikke meget livlig.

1869 (30. Sept.—1. Oct.): Sognepræst Blicher. Hans Prædiken giver Indtryk af en ærlig troende og arbejdende Præst — hans Huus af et smukt, stille Familienliv. — Vel oplyst Ungdom. — En god Kirkesanger⁴⁸).

1873 (15.—16. Mai): Sognepræst Jørgensen⁴⁹) prædikede over Allehelgensdags Evangelium. Ogsaa denne Præst er nylig kommen hertil. Hans Tale var vel ordnet, hjerteligt holdt, dog med en lidt stiv Holdning i Udtryk og Stemme, som overhovedet synes at være noget Eiendommeligt for denne Mand. — Talrig, veloplagt Ungdom.

⁴⁵) Ant. Chr. Hansen, f. 1813 (1870—83).

⁴⁶) Søren Pedersen, 49 Aar, dim. 1853 fra Ranum Sem.

⁴⁷) J. Math. Blicher, f. 1822 (1861—70).

⁴⁸) Jens Pedersen, 52 Aar, dim. 1840 fra Lyngby Sem.

⁴⁹) Carl Kratzenstein Stub Jørgensen, f. 1824 (1870—77). Var ivrig Tilhænger af Indre Mission.

Nautrup, Sæby og Vile. 1865 (4.—6. Oct.): Sognepræst Konradsen⁵⁰) er den egentlige Bærer af den Nordsallingske Opvækkelse. Han er en alvorlig, energisk Character, skarpt afsluttet mod Alt, hvad der ikke gaaer ind under hans særlige Betragtningssmaade; heraf bærer hans Prædiken (over Eph. 2, 13—31) og hans hele Færd et stærkt Præg. Men ihvor meget der saaledes kan være ved ham, som jeg maatte ønske anderledes, har jeg dog en ubetinget Høiagtelse for hans Ærlighed og Sandhedskjærlighed, hans hele usnobbede og upyntede Væsen, hans alvorlige og kraftige Villie, og er overbeviist om, at han trods sin Eensidighed, maaskee netop ved den, maaskee ved den Modstand, den vækker, udretter Meget til Guds Riges Fremme i sin Menighed og længere ud. Hvorledes hans Forhold til Folkekirken vilde blive, dersom alvorlige Conflicter skulde opkomme, det kan jeg ikke forudsee, men at det er hans oprigtige Forsæt at undgaae Alt, hvad der kunde føre til et Brud, derom kan jeg ikke tvivle. — Veloplyst, livlig Ungdom. — Levende Menighedssang (Conv. Psb.). — Med Embedsbøger o. Desl. er Pastor Konradsen meget nøiagtig.

1869 (28.—29. Septbr.): Om Sognepræst Konradsen og hans betydningsfulde Forhold til det religieuse Liv paa denne Egn maa jeg ligeledes tillade mig at henvisse til min Beretning for 1865. Jeg fandt mig vel ved at høre hans Prædiken og hans klare Samtale med den veloplyste Ungdom. — Fuld Menighedssang.

⁵⁰) *Kr. Dan. Konradsen*, f. 1823 (1863—73). Først paavirket af S. Kierkegaard, derefter af Grundtvig. 1858 Kapellan i Jungget, hvor han ligesom i sit senere Embede og andetsteds vakte stort Røre ved sin kristelige og folkelige Forkyndelse. Han var sikkert den betydeligste Repræsentant for grundtvigsk Aandsliv i Salling. Om hans Popularitet vidner bl. a., at han 1868—73 var Formand for Sogneraadet i sit Pastorat.

1873 (13.—14.—15. Mai): Sognepræst Konradsen, kort efter befordret bort fra dette Stift⁵¹), prædikede over Joh. 21, 1—14, klart, med Kraft og Varme, bestemt i den bekjendte Retning. — Ungdommen lagde god Christendomskundskab for Dagen. — Stor Forsamling, levende Sang.

Hjerk og Harre. 1865 (7.—8. Oct.): Sognepræst Bagger⁵²) lever stille — uden Familie — med sit Embede og sin Menighed. Hans Forkyndelse af Ordet (Evang. paa 17. Sønd. eft. Tr.) er fattelig og hjertelig. — Fornøielig Ungdom. — Meget god Kirkesang (Conv. Psb.).

1869 (2.—3. Octbr.): Sognepræst Baggers Forkyndelse af Ordet er alvorlig og let fattelig, men det mærkes noget paa den, at han, som overhovedet fører et tilbagetrukket Liv, uden Familie, holder sig vel meget udenfor, hvad der bevæger sig i Tiden. — Vel oplyst Ungdom. — 2 flinke Kirkesangere⁵³). — Beboerne gjøre gerne Noget for at pynte deres Kirker. — Det glædede mig at bemærke, at disse⁵⁴) have begyndt at indføre i deres Embedsbøger historiske Efterretninger om deres Embeder fra ældre Tid.

1873 (17.—18. Mai): Sognepræst Høyer⁵⁵) — for ikke længe siden kaldet hertil fra Nyord paa Møen — prædikede over Dagens (5. Sønd. efter Paaske) Evangelium, klart, jævnt, lidt bredt, men med trohjertigt Eftertryk; det Hele bar Præget af hjerteligt Alvor. — Talrig, vel oplyst Ungdom. Kirken fuld indtil Trængsel.

Roslev og Ryberg. 1865 (9.—10. Oct.): Sognepræst

⁵¹) Til Hvirring-Hornborg i Aarhus Stift.

⁵²) Chr. Ludvig Bagger, f. 1810 (1858—71).

⁵³) P. P. Krogh, Hjerk, 38 Aar, dim. 1847 fra Snedsted Sem. J. Lauritsen, Harre, 29 Aar, dim. 1862 fra Ranum Sem.

⁵⁴) »Disse« gaar paa Lærerne.

⁵⁵) Hans P. Barfod Høyer, f. 1826 (1872—79).

Permin⁵⁶), en iblandt de Mange, hvem jeg i dette Aar første Gang har besøgt, har gode Talegaver. Hans Prædiken (over Joh. 21, 15—17) var omhyggelig udarbejdet og blev holdt med Varme. — De Unge havde ikke let ved at komme frem med deres, forøvrigt forstandige, Svar.

1869 (4.—5. Octbr.): Sognepræst Permin arbejder samvittighedsfuldt i sit Embede; han er en ret vel begavet Taler. — Fornøielig Ungdom. — To gode Kirkesangere⁵⁷).

1873 (19.—20. Mai): Sognepræst Permin — som er befordret til et andet Stift⁵⁸) — prædikede over 1. Cor. 15, 9—10; omhyggeligt udarbejdet, men da det, som angaves som Grund-Sagen, ikke kom til ret at gjenemtrænge og bære det Hele, svarede Indtrykket ikke ganske til den Flid, som var anvendt. — Ungdommen svarede godt og villigt. — Sangen var fra Menighedens Side ikke stærk, men lededes ret godt.

⁵⁶) Carl Chr. Permin, f. 1813 (1863—73).

⁵⁷) P. N. L. Møller, Roslev, 32 Aar, Skolelærerexamen 1859. Jens Nielsen, Rybjerg, 46 Aar, dim. 1847 fra Snedsted Sem.

⁵⁸) Forflyttet til Thorsager-Bregnet i Aarhus Stift.